SHVARTS UN VAYS

Y. Krepliyak

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

שוואַרץ און ווייס

אילוסטרירט פון

לאה פּאָרט

קינדער־רינג ביבליאָטעק

שוואַרץ און ווייס

פון יעקב קרעפּליאַק

אילוסטרירט פון

לאה פּאָרט

•

אויפגעזעצט און געדרוקט אין דער טשעלסי דרוקעריי
19 וועסט 28־טע גאַס, ניו יאָרק

 450

פאַרבײַגײיער אויף פוירל-סטריט האָבן געווײנלעך גאָר קײן אַכט ניט געלייגט, וואָס פון מיטן טראָטואַר האָט זיך מיט אַ מאָל אַרויסגערוקט אַ מענטשלעכער קאָפּ, ווי ער וואָלט פון דאָרט פּלוצלונג אַרויסגעוואַקסן.

פון אַ פירעקיקער עפענונג מיט אַן אָפּגעדעקטער פאַר-זשאַווערטער אײַזערנער טיר, ביי דער זײַט פון אַן אַלטער געבײַדע, האָט זיך באַוויזן דאָס פּנים פון אַ נעגערטע מיט גרוי-סע פולע פײַערדיקע אויגן.

איבער פוירל-סטריט איז דער הימל אַן אײַזערנער — אַ געפלעכט פון שטאָלענע רעלסן, דרײַעקן, ריוועטן און קראַנשטײַנער, וואו אויבן יאָגט דער „על״. דער אײַזערנער הימל הענגט שווער איבער דער גאַס, דריקט זי צו און פאַר-פינצטערט.

מענטשן האָבן ניט ליב צו גײן מיט אַזוינע גאַסן, און די געציילטע דורכגײיער האָבן, פאַרשטײט זיך, דער נעגערטעס אויגן ניט באַמערקט, ווי די נעגערטע אין גאַנצן. ווען זיי זעען די זעלביקע אויגן אין די „מואווים״, אין דער פינצטער אויפן עקראַן, וואָלטן זיי די גרויסע, אָנגעשטרענגטע אויגן געוויס אָנגענומען פאַר די אויסדרוקפולע „ווּעמפּישע״ אויגן פון אַ בעטי דייווים, אָדער אַן אַנדער מואווי אַקטריסע. געוויס האָבן די ווינציקע פאַרבײַגײיער געוואוסט, אַז פוירל-סטריט איז ניט קײן מואווי-טעאַטער, אַז די נעגערטע איז ניט קײן מואווי-אַקטריסע, נאָר זיכער אַ „דזשעניטאָרין״, וואָס שלעפּט עפּעס פון קעלער אויפן טראָטואַר אַרויס.

דאָס האָט טאַקע אַ שוואַרצע דזשעניטאָרין געשלעפּט מיט די טרעפּ פֿון קעלער אַרויס אַ שווערע אַשקאַן, ניט פֿאַר אירע כּחות. פֿון גרויס אָנשטרענגונג זיינען איר די אויגן גע־קראָכן פֿון די לעכער, געווען פֿול מיט בייזקייט, ווי אָנגעפּילט מיט קללות

מיט אַ מאָל האָבן אירע אויגן זיך אַ דריי געטאָן און מיט אַנגסט אָנגעהויבן אַרומטאַפּן דעם אַלטן, אויסגעטראָטענעם, אויסגעקרימטן טראָטואַר, זיך אָפּגעשטעלט אויף איין פּונקט און געגומען בייטן זייער אויסדרוק. זיי זיינען געוואָרן זאָרג־פֿול, ווייך, און ליבשאַפֿט האָט אַ פֿינקל געטאָן.

אַ נעגער־יינגל, מיט אַ קעפּל געקרויזטע שוואַרצע וואָל, מיט אויפֿגעריסענע אויגן, ווי ביי איר, איז געלעגן צונויפֿגע־דרייט ביי דער וואַנט פֿון דער געביידע.

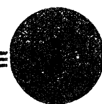
— וואו ביסטו, זוניו?

ווייניק מענטשן וואוינען אויף פּוירל־סטריט, אַלץ „לאָפּט בילדינגס" און לעדער־סקלאַדן, וואָס פּילן אָן די צוגעדעקטע גאַס מיט שווערע ריחות. די מויערן זעען אויס ווי ווענט פֿון אַ פֿאַרחושכטן טונעל. מערניט, די זומערדיקע זון האָט זיך איצט דורכגעריסן דורכן אייזערנעם געוועב און מאָדנע פֿאַנטאַס־טיש צעקעסטלט די טונקעלע גאַס אין שוואַרצע און העלע פֿלעקן.

דאָרט, ביי דער וואַנט, האָט זיך דורכגעריסן אַ זונען־פֿלעק, ווי אַ פֿירעקיק ליכטיק קעסטעלע. דאָס נעגער־יינגל האָט זיך אין גאַנצן צונויפֿגעדרייט, צונויפֿגעקאָרטשעט, ווי ער וואָלט וועלן אין גאַנצן זיך איינפּאַסן אין דעם ליכטיקן וואַ־רעמען קעסטעלע.

...דאָס חאָט טאַקע אַ שוואַרצע דזשעניטאָרין
געשלעפּט אַ שווערע אַשקאַן

די שוואַרצע האָט האַלדזיק און מיט אַ ניגון ווייטער גע-
רעדט:

— ביסט דאָ, דזשימי? גוט, ביסט אַ טייער זונדל, וואָס
דו פאָלגסט און גייסט ניט אַראָפּ פון טראָטואַר. זאָלסט מיר
דאָ זיין די גאַנצע צייט, זאָלסט ניט אַראָפּ פון דאַנען, מען וועט
דיך איבערפאָרן.

ביי דער מוטערס קול האָט זיך דאָס נעגער-יינגל אויס-
געגלייכט, זיך אָוועקגעלייגט אויפן בייכל און גענומען אַרויס-
וואַרפן הענט און פיס.

וואָס טוסטו, זוניו?

— איך שווים, מאַ.

די דזשעניטאָרשע איז שוין געשטאַנען אַ לאַבעדיקע
לעבן איר יינגל.

— וואו האָסטו וואַסער, זוניו?

— כ׳לערן זיך, מאַ.

די שוואַרצע פולע מאַמע האָט מיט אַ מאָל זיך אַ פּאַטש
געטאָן מיט די הענט אין די היפטן און זיך צעטרייסלט פון
געלעכטער אויפן קול. אָבער אויבן איז אָנגעלאָפן אַ „טרעין"
און האָט זיך עפּעס ווי צעבייזערט מיט גרילץ און מיט דונער.
די שוואַרצע האָט דערפילט, אַז זי האָט אויפגעהערט צו הערן

— וואָס טוסטו, זוניו?
— איך שווים, מאַ.

איר אייגן געלעכטער, האָט זי אויפגעהערט צו לאַכן, נאָר מיט האַסט אַ כאַפּ געטאָן איר יינגל אין די אָרעמס, צוגעדריקט צו זיך און גענומען קושן.

דזשימין, ווייזט אויס, איז ניט אָנגעשטאַנען וואָס די מאַמע קושט אים ווי מען קושט אַ קליין קינד. האָט ער זיך געווערט און געריסן פון אירע הענט. זי האָט אים אַראָפּגעלאָזט צוריק, אונטערגעשפּאַרט די הענט אונטער די זייטן און מיט מאַמעשער שטאָלץ גערעדט צו איר יינגל אויף איר האַלדזיקן ענגליש:

— סאָני, יו׳ר פאָני, ביסט קאָמיש, זונדל. ביסט דאָך שוין אַ גרויסער יינגל, מען קען ניט שווימען אויפן טרוקענעם טראָטואַר. דאָס וואַסער צו באָדן זיך איז ווייט... — האָט זי אַ ווייז געטאָן מיטן האַנט פון גאַס אַרויס.

— וואו, מאַ?

— דאָרטן, אַהינצו מוז מען פאָרן מיטן טרעין, מיט אַ „באָס״, אָדער אַ „מאַשין״.

— איך קען טרייבן אַ מאַשין, מאַ, ווילסט זען?

און דאָס שוואַרצע יינגל הייבט אָן קערעווען מיט די הענטלעך, ווי ער וואָלט געהאַלטן דעם קאָנטראָל-ראָד פון אַן אויטאָ, קלאַפּן מיט די פיס אָן טראָטואַר, אָנבלאָזן די בעקלעך און אַרויסלאָזן אַ מעקענע שטימעלע — דאָס בלאָזט דער האָרן...

די מאַמע קאַטשעט זיך פֿון געלעכטער, די מוסקולן און די גרויסע אויגן שפּרינגען אויפֿן רונדן פּנים. די הענט פּאַטשן אין די היפּטן און זי קרייט אַזש פֿון גרויס הנאה:

— אָ, זוניו, הער אויף, איך שטאַרב פֿון געלעכטער.

די מאַמע האָט גאָרניט באַמערקט, ווי אַ פאַרבייגייען־דיקער נעגער האָט זיך אויף איר לאַכן — אָפּגעשטעלט הינטער איר. געכאַפּט אַ קוק און באַלד האָבן זיך ביי אים צעפינקלט די אויגן און די ציין. ער איז נאָך געשטאַנען אַ וויילע, זיך צו־געהערט, ווי זי קרייט אַלץ — „אוי, זוניו, הער אויף, איך שטאַרב״, האָט ער מיט געמאַכטן ערנסט אַ וויין געטאָן אויפן ייִנגל און פּלוצלונג זי אַ פרעג געטאָן:

— וואָס איז עס: אַ ייִנגל, צי אַ מיידל?

דושימי איז געגאַנגען אַזוי אָנגעטאָן, אַז ס׳איז טאַקע געווען שווער צו דערקענען: די האָר געקרויזטע, ווי אַ מיידל־שער „באַב״, אין אַ פּאָר פרעמדע, צו ברייטע הויזן, וואָס די מאַמע האָט, ווייזט אויס, נאָר אונטערגעהאַקט און ניט פאַר־שמעלט, — האָבן די ביידע איינצלנע הייזקעס עפּעס זיך צו־נויפגעגאָסן אין אַ „קליידל״. דערצו דאָס דינע סוועטערל, וואָס עס האָט געקענט טראָגן אַ ייִנגל אָדער אַ מיידל. בלויז די שיך אויף די פיסלעך זיינען געווען גרויסע, מאַנסבילשע, מיט פאַר־ריסענע ברייטע שפּיצן.

אַ מאָגערער, אַ לאַנגער, האָט דער שוואַרצער אָפּגע־פרעגט זיין פראַגע, נאָך מער צעפינקלט די אויגן און די ציין, נאָך אַ וויילע געשטאַנען, ווי ער וואָלט געוואַרט אויף אַן ענט־

— וואַרט, מאַ, איך וועל אים דעריאָגן

פער, און פאַמעלעך גענומען אַוועקגיין, פּאַכנדיק זיגעריש מיט די הענט, זייער צופרידן פון זיין אייגענעם שפּאַס.

די דזשעניטאָרין האָט איצט דערשלונגען איר געלעכ-טער. אַ ווײַלע איז זי געבליבן צעטומלט. באַלד האָבן זיך בײַ איר די אויגן ווילד אַ דריי געטאָן, געוואָרן שרעקלעך: אַזאַ באַליידיגונג! איר יינגל! זי וועט אים ווייזן, דעם מיאוסן שוואַרצן, זי וועט אים מיט עפּעס טרעפן אין קאָפּ, זי וועט אים אויף איר טראָטואַר ניט אַרויפלאָזן, נישקשה, זי קען אים... און אַ כאַפּ געטאָן אַ בעזעם פון האָל.

דער לאַנגער שוואַרצער האָט דערזען, אַז זי הייבט אים אָן נאָכצוגיין, האָט ער נאָך שטאַרקער צעוויגט די הענט און אָנגעהויבן שטעלן גרעסערע שפּרייזן. מיט קולות איז אים די שוואַרצע מאַמע נאָכגעלאָפן, ביז דער שפּאַסיקער נעגער האָט זיך פאַרקערעוועט הינטערן ראָג.

— וואַרט, מאַ, איך וועל אים דעריאָגן. — און דזשימי האָט זיך אַ לאָז געטאָן...

די מאַמע האָט אויפגעהערט צו שרייען אויפן שוואַרצן און אָנגעהויבן נאָכלויפן און שרייען צו דזשימין:

— לויף ניט, וואו לויפסטו? לויף ניט צו דעם מערדער, ער וועט דיך נאָך שלאָגן... — זי האָט אַ כאַפּ געטאָן דזשימין פאַר אַ האַנט און אים צוגעהאַלטן לעבן זיך.

פון הינטערן ראָג האָט זיך דערוויַיל פאַרזיכטיק אַרויס-געקוקט דאָס לאַכנדיקע פּנים פון לאַנגן שוואַרצן, ווי ער וואָלט זיך נאָך אַ מאָל אַ רייץ געטאָן מיט איר און באַלד צוריק פאַר-שוואונדן.

די באַלײדיקטע מאַמע איז געבליבן שטײן, װילד געקוקט אױפֿן אָרט, װאו דער נעגער האָט זיך באַװיזן פֿון הינטערן ראָג, מיט אײן האַנט פֿעסט צוגעהאַלטן דזשימין, מיט דער צװײטער געטרײסלט מיטן בעזעם און געשריען...

די מאַמע האָט מיט האַסט זיך װידער גענומען צו דער אַשקאַן, אַרױפֿגעשלעפּט אױפֿן טראָטואַר, און װידער גענומען רײדן צו איר ייִנגל:

— נו, איצט גײ איך אין דער צװײטער געבײדע, דאָ שפּיל זיך. געדענק, זאָלסט מיר ניט אַראָפּ פֿון טראָטואַר. דאָ זאָלסטו בלײבן. װעסט אַראָפּ, איז זאָל גאָט אױסהיטן, װעט מען דיך איבערפֿאָרן. זאָלסט ניט אַראָפּ פֿון טראָטואַר. אױב איך װעל דיך געפֿינען, װי נעכטן, אױף דער צװײטער זײט, װעל איך דיך שלאָגן און פֿון קעלער ניט אַרױסלאָזן. מען װעט דיך איבערפֿאָרן... װעסט ניט?

— נײן, מאַ.

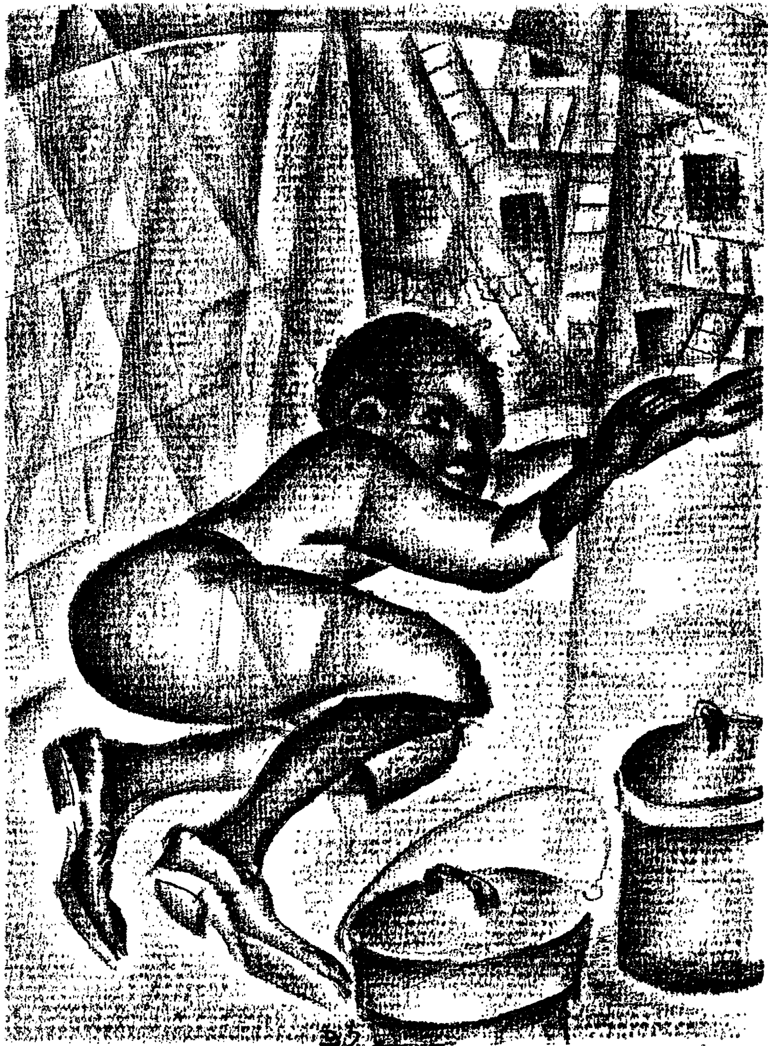
— אַזױ, מײן אײנציקער, געדענק, זאָלסט ניט אַראָפּ.

דזשימי װײס שױן גוט דער מאַמעס רײד: ניט אָפּטרעטן פֿון דאַנען, ניט אַראָפּ פֿון טראָטואַר, מען װעט אים איבער-פֿאָרן... ער זאָגט צו, ער װעט ניט גײן. אָבער אין דער אמתן ציט אים אַװעקצוגײן פֿון דאַנען װי מיט צװאַנגען. דאָ אין גאַס איז פֿינצטער. אין קעלער, װאו די מאַמע װאױנט מיט אים, איז פֿינצטער. דאָרטן, װײטער, װײס ער, איז ליכטיק גוט — ניט װי דאָ.

ווי אַ פלאַנץ האָט דזשימי זיך געצויגן צו דער זון, אַהינצו וואו עס איז ליכטיק און זוניק. אָבער מען טאָר ניט אַריבער די גאַס, מען וועט אים איבערפאָרן. וועט ער שוין בעסער בלייבן דאָ: „טרייבן אַ מאַשין", „שווימען"... אָט וועט ער אַוועקלייגן אַ הענטל אויפן טראָטואַר און זאָל זי זיך צעקעסט-לען אין טונקעלע און העלע פלעקן. וואו עס איז אַ זוניקער פלעק, איז וואַרעם אַ מחיה! אים ווילט זיך האָבן אַזאַ וואַרעמ-קייט אומעטום, איבערן גאַנצן לייב, שטעלט ער אונטער דאָס צווייטע הענטל, זוכט אויס די גרעסטע זונענפלעקן. ער וויים שוין אפילו, אַז די פלעקן באַוועגן זיך, רוקן זיך איבער פאַמעלעך און ער רוקט זיך מיט זיי צוזאַמען. ער וואָלט געוואָלט אין גאַנצן זיין אונטער איין העלן פלעק, אין גאַנצן, אפילו מיט די אויגן...

און ער פרואווט זיך טאַקע אויסלייגן אין דעם שמאָלן פירעקיקן, ליכטיקן קעסטעלע, וואָס ליגט ווי אויסגעמאָלט אויפן טראָטואַר ביי דער וואַנט, די אויגן אויך... און ער פאַר-זשמורעט זיי און דרייט זיך צונויף, קאָרטשעט זיך איין אין אַ קנייל, ווי ער וואָלט טאַקע קענען באַווייזן זיך אַנידערצו-לייגן אין גאַנצן אין דער ליבער וואַרעמקייט פון שמאָלן פיר-עקיקן זונענפלעק אויף פורל-סטריט.

ניין, ער וועט פון טראָטואַר ניט אַראָפּ... אָבער ווען ער איז אין דרויסן און די מאַמע איז לאַנגע שעהן אין דער צוויי-טער געביידע, כאַפּט ער זיך צו צום ראָג... און נאָר צום ראָג?

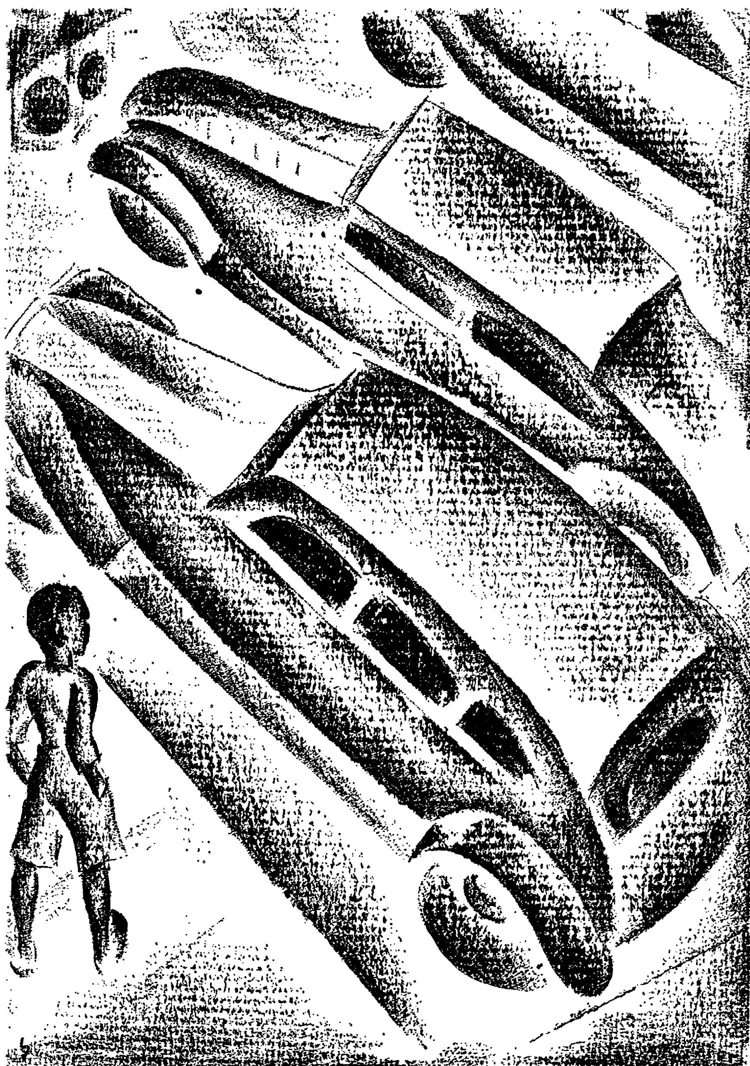

...אָט וועט ער אַוועקלייגן אַ הענטל אויפֿן טראָטואַר

שוין ניט איין מאָל איז ער אַריבערגעלאָפן נאָך עטלעכע בלאָק ווייטער, און וואָס ער זעט דאָרטן!

דאָרט איז גוט, ער דאַרף שוין קיין זאַך ניט אונטער־שטעלן. און מאַשינען לויפן דאָ אַזוינע שיינע, קאָלירטע, גלאַנ־ציקע. דאָ, לעבן זיי, זעט מען זעלטן אַזוינע. דאָ זעט מען נאָר שווערע, טונקעלע, גרויסע. דאָ איז ניטאָ די שיינע גרינע און רויטע ליכט, וואָס שטעלן אָפּ די מאַשינען און לאָזן זיי פאָרן ווייטער און פון וועלכע ער קען די אויגן ניט אָפּרייסן.

אָבער מער פון אַלץ ציט אים אַהינצו, ווייל ער האָט דערזען ווי ייִנגלעך זיצן פון הינטן אויף די מאַשינען ביי די רעדער. ביים ערשטן מאָל זען, האָט עס אים דערשראָקן. אָט דרייט זיך אַריין דאָס ייִנגל אין ראָד, ווי די מאַמע וואָרנט אים שטענדיק. אָבער ער האָט שוין עטלעכע מאָל געזען, ווי זיי הענגען זיך אָן, ווי זיי שפּרינגען אַרויף, און ער איז זיכער, אַז ער קען אויך אַזוי. ער וואָלט, פּונקט ווי זיי, זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענט ביי דער מאַשין און וואָלט זיך אָנגעהאַנגען. ער וואָלט געגאַרט אַזוי זיצן און פאָרן. באַזונדערט וואָלט ער געוואָלט מיטפאָרן אויף דעם גרויסן רויט־געלן „באָס", וואָס איז פול מיט מענטשן. אָבער פאַר אים האָט ער מורא, ווייל איין מאָל, ווען פון הינטן אויפן „באָס" זיינען געזעסן צוויי ווייסע ייִנגלעך, האָט ער דערזען, אַז דער באָס האָט זיך פּלוצלונג אָפּגעשטעלט, די ייִנגלעך זיינען האַסטיק אַראָפּגעשפּרונגען און גענומען לויפן. זיי זיינען צוגעלאָפן אַזש ביז אים. ער זעט, זיי זיינען אַזוינע ייִנגלעך ווי ער, נאָר ווייסע און אַ ביסל גרע־סערע. ביי זיך, לעבן הויז, האָט ער מיט קיינעם ניט זיך צו

... און מאַשינען לויפן דאָ אַזוינע שיינע,
קאָלירטע, גלאַנציקע

שפּילן. קיינער וואוינט ניט אַרום, נאָר ער און זיין מאַמע. אָבער פאַר וואָס זיינען זיי אַראָפּגעשפּרונגען און שטייען איצט לעבן אים און קוקן אַזוי אָנגעשטרענגט אויפן באָס, און אים זעען זיי גאָרניט? ערשט ער זעט אַ מאַן, ווי אַ פּאָליסמאַן, האָט זיך באַוויזן פון „באָס" און שרייט עפּעס צו די יינגלעך פון דער ווייטנס און ווייזט זיי אַ פויסט. ער האָט זיך אָפּגערוקט פון די יינגלעך. אָבער צו זיין גרויס פאַרוואונדערונג, שטייען זיך די ווייסע יינגלעך רואיק. עס אַרט זיי גאָרניט, נאָר זיי קוקן מיט איינגעגעסענע אויגן, ווי זיי וואָלטן געוואַרט, צי זיי זאָלן ווייטער לויפן צי ניט. און גלייך ווי דער טרייבער איז צוריק אַריין אין מאַשין און זיך גענומען רירן פון אָרט, האָבן די יינגלעך זיך אַ לאָז געטאָן פון אַלע פיס און צוריק זיך אַרויפגעכאַפּט פון הינטן ביי די רעדער.

ער האָט עס אין אָנהייב גאָרניט פאַרשטאַנען, נאָר גע-קוקט און געקוקט מיט זיין מאַמעס גרויסע אויגן אויף די יינג-לעך, און זיי, די ווייסע יינגלעך, האָבן ווי ערשט איצט אים באַמערקט, אַז ער שטייט און קוקט אויף זיי. האָבן ביידע ווייסע יינגלעך, ווי צונויפגערעדטערהייט, אים אַרויסגעשטעלט אַ צונג פון דער לויפנדיקער מאַשין אַראָפּ.

פון יענעם טאָג אָן איז עס אים פון געדאַנק ניט אַרויס. אמת, אויפן „באָס" וואָלט ער מורא געהאַט צו פאָרן, צוליבן טרייבער, אָבער אויף די אַנדערע וואָלט ער זיכער געפאָרן. ער האָט ניט געזען, אַז אימעצער זאָל ניט לאָזן. קיינער טשע-פּעט ניט, און עס האָט אים געצויגן צו יענער גאַסקרייצונג עט-לעכע בלאָק אַוועק, וואו עס פאָרן אַדורך די קאָלירטע, גלאַנ-ציקע מאַשינען און וואו יינגלעך זיצן אויף די בופערס.

ווי אַזוי עס האָט פּאַסירט, ווייס ער אַליין ניט. ער האָט נאָר אָפּגעוואַרט די מינוט, אַז די מאַמע זאָל אַוועק אין דער צווייטער געביידע אַרבעטן. באַלד איז ער מיט אימפּעט דורכגעלאָפן דאָס שטיקל וועג און מיט אויפגעריסענע, צע-גליטע אויגן, גענומען זיך איינעסן אין די פאַרביילויפנדיקע מאַשינען און געטראַכט אויף וועלכער קען ער זיך אַרויפכאַפּן.

ער האָט שוין אַלץ פריער גוט באַמערקט. ער ווייס שוין, אַז ער דאַרף וואַרטן ביז די מאַשינען וועלן זיך אָפּשטעלן אויף רויט, נאָך דעם נאָך צוואַוואַרטן אַ ביסל, ביז זיי דאַרפן זיך נע-מען רירן, ערשט זיך אָנכאַפּן פון הינטן און ער וועט פאָרן!

אָט קומט אָן דער באָס. זאָל ער אפשר פאָרט אויף אים אַרויף? ניין, ער האָט מורא פאַרן טרייבער.

נאָר, אָ, אָ! אַ גלאַנציקע קאָלירטע מאַשין איז אָנגעקו-מען. אַ גרינע מיט רויטע פּאַסן און געבליבן שטיין.

פלינק, באַוועגלעך ווערן אים הענט און פיס. ווי אַ קעצל גיט ער זיך אין גאַנצן אַ שאַר צו: אַ כאַפּ אָן, אַ טוליע צו, און — ער פאָרט שוין.

אייגנטלעך, האָט ער גאָרניט באַמערקט ווי ער האָט אָנ-געהויבן פאָרן, אַזוי אויפגערעגט איז ער געווען. נאָר ער האָט דערפילט, ווי עפּעס אינעווייניק אין בייכל וואָלט אים אַ צי געטאָן און פאַרשטאַנען, אַז ער פאָרט שוין.

פון זיין זיץ אויפן בופער זעט ער, ווי דער ראָד דרייט זיך, און ער קען שוין עפּעס פון ראָד די אויגן ניט אָפּרייסן. דאָרט, פון דער זייט, האָט ער נאָך פריער באַמערקט אַ ווייסע גלאַנציקע, מעטאַלענע זאַך, ווי אַ דין פלעשעלע, פון וועלכער עס האָבן געשאָסן העזעלעך זון, אַז ניט געקענט קוקן. איצט קען ער זיך פון דעם ניט אָפּרייסן. עס דרייט זיך אַרויף-אַראָפּ, אַראָפּ-אַרויף און אַלץ גיכער, האַסטיקער.

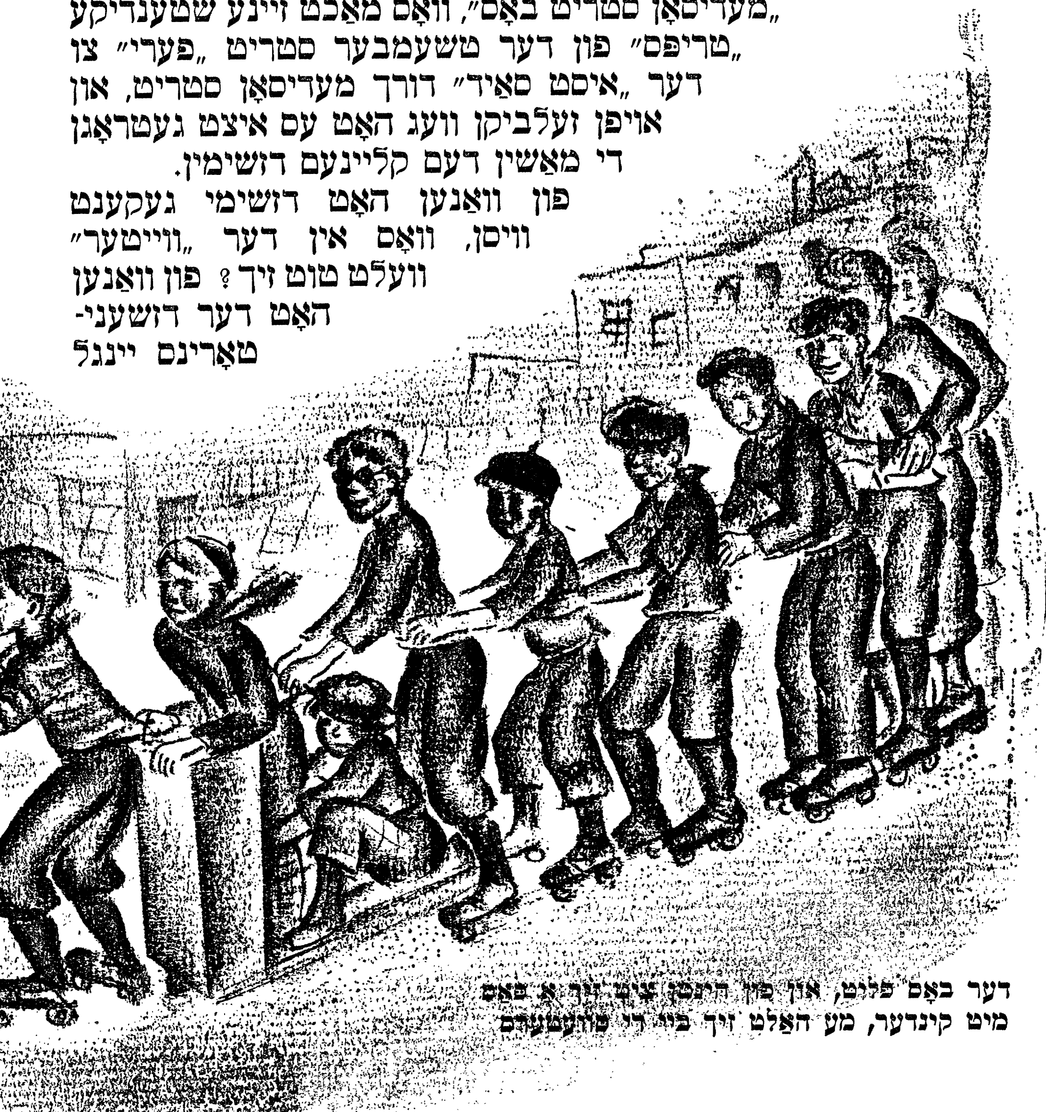
דער ראָד האָט אים גענומען שווינדלען פאַר די אויגן אין איין צונויפגעגאָסענעם שטיק, נאָר דאָס פלעשעלע איז געוואָרן אַ בליציק פינטעלע, און עס גיט אַ בליץ, אַ בליץ מיט אַזאַ שנעלקייט, אַז עס ווערט אים קיל אין הערצל און ער נורעט איין דעם קאָפּ און טוליעט זיך צו צום ווענטל פון דער מאַשין, ווי ער וואָלט זיך געטוליעט צו דער וואַנט פון דער געביידע אויף פּוירל-סטריט, אויף וועלכער עס גליט אַ זונענפלעק.

דזשימי האָט אפילו ניט געוואוסט צו טראַכטן, וואו ער קען פאַרפאָרן און ווי אַזוי ער וועט קומען אַהיים צוריק. ערגעץ-וואו איז ער ביי זיך געווען זיכער, אַז ער וועט קומען מיטן זעלביקן וועג צוריק. ביסלעכווייז האָט ער זיך גענומען באַרואיקן. ער האָט גענומען פילן די פולע ליכטיקייט און אַז עפּעס וואַרעמט אים אַזוי אָנגענעם פון די זייטן און אין רוקן.

. . . און ער נורעט איין דעם קאָפּ און טוליעט זיך צום
װענטל פֿון דער מאַשין

די זייט גאַס, וואו דזשימין איז אויסגעקומען זיך אַרויפ-
צוזעצן, האָט זיך געצויגן אין דער ריכטונג צו „איסט”. צו-
ערשט איז געפאָרן דער באַס, אויף וועלכן ער האָט פריער גע-
טראַכט, צי זאָל ער זיך פּאָרט ניט אַרויפזעצן, און נאָך
אים די מאַשין מיט דזשימין. דער באַס איז געווען דער
„מעדיסאָן סטריט באַס”, וואָס מאַכט זיינע שטענדיקע
„טריפּס” פון דער טשעמבער סטריט „פערי” צו
דער „איסט סאַיד” דורך מעדיסאָן סטריט, און
אויפן זעלביקן וועג האָט עס איצט געטראָגן
די מאַשין דעם קליינעם דזשימין.
פון וואַנען האָט דזשימי געקענט
וויסן, וואָס אין דער „ווייטער”
וועלט טוט זיך? פון וואַנען
האָט דער דזשעני-
טאָרינס יינגל

דער באַס פליט, און פון הינטן ציט זיך אַ פּאַס
מיט קינדער, מע האַלט זיך ביי די פענדערס

פון קעלער, דאָרט צווישן די לעדער-סקלאַדן, געקענט
וויסן, אַז די מאַשין טראָגט אים איצט איבער פרעמדע
קינדערשע מלוכות?

דזשימי האָט, פאַרשטייט זיך, ניט געוואוסט, אַז
מעדיסאָן סטריט איז נאָך לאַנגע קינדערשע מלחמות
איינגעטיילט געוואָרן אין דריי מלוכות:

פון ניו-בוועריי ביז אַרום פּאַיק סטריט, וואו
ס'וואוינען מערסטנס גריכן, איז געווען „גריכנ-
לאַנד"; פון פּאַיק סטריט ביז ראָט-
גערס, וואו איטאַליענער
וואוינען, איז געווען
„איטאַליע", און
פון ראָטגערס
אַראָפּצו איז
געווען
[illegible]דנלאַנד"

די מלחמות פלעגן פֿאַרקומען צוליב פֿאַרשיידענע סיבות. אָבער דערהויפּט טאַקע צוליב „ראַידס״. אַזוי פֿיל יינגלעך פלעגן וועלן נעמען „ראַידס״ — זיך אָנהענגען פון הינטן אָן באָסעס און מאַשינען — אַז כדי ניט געהרגעט ווערן, ביים אָפּ-רייסן איינער דעם אַנדערן פון אַ באָס, אָדער מאַשין, האָבן זיי געמאַכט גרענעצן: ביז אַהער מעגסטו פֿאָרן פון דיין מלוכה, און ווייטער — לאָז דיין פּלאַץ פֿאַרן איינוואוינער פון דער צווייטער מלוכה. טרעפט, אַז אַ מאַשין שטעלט זיך ניט אָפּ ביים גרענעץ, מעגסטו צופֿאָרן ביזן נאָענטסטן סיגנאַל און — סטאָפּ, ניט ווייטער! אַנדערש וועט מען דיך אַראָפּשלעפּן...

אָבער, דוכט זיך, גוט. שוין איינגעטיילט אין מלוכות מיט באַשטימטע גרענעצן און געזעצן, שוין אַלץ איינגעאָרדנט, און מיט אַ מאָל שפּרינגט ווייטער אַרויס אַ מלחמה. דערהויפּט צוליב נייע פּירער. מאַכט זיך, אַז אַ פּירערס עלטערן קלייבן זיך איבער אין אַן אַנדער טייל פון שטאָט, און נעמען מיט, פֿאַרשטייט זיך, דעם הויפּט פון דער מלוכה, און ווייסן גאָרניט, אַז זיי לאָזן איבער אַ גאַנצע מלוכה אויף הפקר, אַז עס וועלן דאַרט זיך אָנהייבן מלחמות...

און עס פלעגן זיך בילדן פֿאַרבינדונגען און אָפּמאַכן: אַ מאָל „יידנלאַנד״ מיט „איטאַליע״ קעגן „גריכנלאַנד״; אַ מאָל „איטאַליע״ מיט „גריכנלאַנד״ קעגן „יידנלאַנד״; אָדער גאָר „יידנלאַנד״ און „גריכנלאַנד״ קעגן „איטאַליע״.

געוויינלעך פלעגן די מלחמות פאָרקומען פאַרנאַכט, נאָך דער שול, און זיך פאַרציען ביז שפּעט אין אָוונט. גאַנצע מחנות יינגלעך אין געלעכערטע צעקעסטלטע שול-יאַרמול-קעלעך, ווי זיי וואָלטן געטראָגן עפּעס גרויסע, אָפּגעשיילטע קאַליפאָרניער פּאָמעראַנצן אויף די קעפּ; אין „סוועטערס" און „אָווערראָלס" פון די פאַרשיידנסטע קאָלירן, מיט „קאַוואַלע-ריע" אויף „סקעיטס", מיט „אַרטילעריע" אויף „פּושערס", מיט עמבלעמען אויף די געשטריקטע בלוזעס, האָבן זיי אָנגעפירט די מלחמות.

די מיידלעך פון די מלוכות פלעגן געוויינלעך זיין נאָר צו-קוקערינס און זעלטן ווען נעמען אַן אָנטייל אין די באַטאַליעס פון די יינגלעך. זיי פלעגן בלויז צוקוקן, זיך אָנשטעלן וואו די „שלאַכטן" דאַרפן פאָרקומען און אין בעסטן פאַל העלפן שרייען, ליאַרעמען, אָדער מיטהעלפן . . . לויפן.

דערפאַר, אָבער, פלעגן די מחנות יינגלעך זיך לאָזן באַ-וואָפנטע מיט פּיסטאָלעטן געקויפטע אין קענדי סטאָרס, מיט ברעטלעך פון קאַסטנס, וואָס וואַלגערן זיך ביי די „דריי-גודס" געשעפטן פון די נאָענטע איסט בראָדוויי און קאַנאַל סטריט.

מען פלעגט זיך קלאַפּן און פעכטן, און ניט איין מאָל איז אַרויסגעקומען אַ געשלעג, אַז גרויסע האָבן זיך געמוזט אַריינ-מישן און פונאַנדערנעמען.

אָבער די געפערלעכסטע צייט פאַר מלחמות איז געווען זומער, אין וואַקאַציע-צייט. אַלע אַרמייען פון אַלע מלוכות פלעגן אָפּזיין דעם גאַנצן טאָג אויפן גאַס, און עס האָבן קיין מאָל ניט געפעלט קיין אורזאַכן פאַר אַ מלחמה.

אמת, עס פֿלעגן זיין צייטן פֿון אַלגעמיינעם פֿרידן אויך. אין אַזעלכע צייטן האָבן די ייִנגלעך אויפֿגעהערט מורא צו האָבן פֿאַר די טרייבער פֿון די באָסעס, אָדער פֿון די אַנדערע מאַשינען. אין גאַנצע רייען פֿלעגט מען זיך אויסשטעלן אויף „ראָלער-סקעיטס", אויף „פּושערס" מיט די פֿירער אין דער שפּיץ און פֿון הינטן. די פֿירער פֿלעגן די ערשטע זיך אָנכאַפּן אָן באָס, און נאָך זיי — איינער אָן אַנדערן, אין אַ לאַנגער קייט, אַפֿילו מיידלעך פֿלעגט מען אַ מאָל אַריינגעמען.

דער באָס פֿליט, און פֿון הינטן ציט זיך נאָך אַ פּאַס מיט קינדער. מען האַלט זיך ביי די טאַליעס, פֿאַר די סוועטערס. ביי די גאַרטלען. דער קינדער-פּאַס ציט זיך אויס, שלענגלט זיך, מען איז באַגייסטערט, מען פֿאַרגעסט אַפֿילו אָן דער געפֿאַר, אַז אָט, אָט לויערט דער טויט : דער באָס פֿון פֿאָרנט זאָל זיך פּלוצלונג אָפּשטעלן, און אַ צווייטע מאַשין פֿון הינטן זאָל בלוטיק זיך אַריינשניידן אין זיי, אָדער גאָר אַ ניט-פֿאָרזיכטיקע באַוועגונג : אַ פֿוס זאָל זיך פֿאַרטשעפּען, אַ רעדל אין „סקעיטס" זאָל קאַליע ווערן און מען פֿאַלט, מען ווערט מיטגעשלעפּט, און אַ מאָל טאַקע אונטערן ראָד אויך.

אָבער דאָס אַרט ניט. וועגן דעם קלערט מען ניט. דאָס ערגסטע איז, אַז דער באָס זאָל ניט געבן זיך אַ שטעל אָפּ און דער טרייבער אין יוניפֿאָרם זאָל ניט אַרויסשפּרינגען. ביז... דער באָס שטעלט זיך טאַקע ראַפּטאָם אָפּ און דער טרייבער לאָזט זיך לויפֿן נאָך זיי, ווי נאָך שטאָטישע צעפֿלויגענע שפּערלעך.

אין אַזאַ צייט האָבן די „מלוכות" ניט געקוקט אויף גרענעצן. מען פֿלעגט אַריינפֿאָרן איינער ביים אַנדערן און פֿאָרן צוזאַמען.

ווען דזשימי האָט זיך געלאָזט פאָרן, איז אַזאַ אַלגעמיי-נער שלום אויף דער וועלט ניט געווען, און ווען עס וואָלט אפילו יע געווען, וואָלט אים אויך מסתמא ניט געהאָלפן. ווי נאָר די מאַשין האָט זיך באַוויזן נאָכן באָס אין „גריכנלאַנד", האָט זיך אויפגעהויבן אַ טומל:

אַ נעגערל זיצט אויף אַ מאַשין! אַ נעגערל! שלעפּט אים אַרונטער!

אין „גריכנלאַנד" איז מען געוואָרן אַזוי איבערראַשט פון דער „חוצפּה" און פון דער פּלוצלעכקייט, אַז מען האָט ניט באַוויזן דזשימין אַראָפּצושלעפּן. עס האָבן זיך נאָר אויפגעהויבן קולות, און מען האָט אָנגעהויבן נאָכיאָגן אויף „סקעיטס" און אויף „פּושערס" און שרייען און ווייזן צו „איטאַליע", אַז דאָרטן זאָל מען אים איבערכאַפּן.

אין „איטאַליע" האָט מען צום אָנהייב ניט באַגריפן, וואָס מען שרייט צו זיי. דער באָס איז געלאָפן ווי אַ באַשיצער פון פּאָרנט, און האָט פאַרשטעלט די מאַשין מיט דזשימין פון הינטן, און ווען זיי האָבן זיך געכאַפּט, איז פּונקט ווי אין „גריכנ-לאַנד", די מאַשין שוין געהאַט פאַרביי און אַריין אין „יידנ-לאַנד".

אין „יידנלאַנד" איז דער פּירער דייווי געשטאַנען מיט זיין גאַנצער „גענג" און זיך געעסקט אַרום אַן אויטאָמאָביל-ראָד, וואָס זיי האָבן געפונען און געבראַכט צוקייקלען אַהער

אויפן טראָטואַר און אַרויפגעלייגט אויף אַ לײדיקער איבער-געקערטער אַשקאַן.

דייווי — אַ יינגל געוויקסיקער פון זיינע יאָרן, מיט אַן אָפענעם גוטמוטיקן פנים, האָט געפרואווט מיט אַלע כחות אַראָפּנעמען די גומענע שינע פון ראָד. ער האָט אָבער ניט געקענט, ווי עס וואָלט געווען איינגעוואַקסן.

דייווי איז פון דעם געווען פאַרשוויצט און אויפגערעגט. זיינס אַן אַרויסהעלפער איז געשטאַנען מיט פאַרשאַרצטע אַרבל, מיט אַ האַמער אין די הענט; דייווי האָט צו אים עפּעס אַ זאָג געטאָן, און יענער האָט ווייטער גענומען קלאַפּן. אָבער ווי עס ווייזט אויס, האָט עס דעם אַרויסהעלפער געהאַט צוגע-געסן און ער האָט גענומען סתם האַקן מיטן האַמער איבערן ראָד, וואו עס האָט זיך געלאָזן.

— וואָס טוסטו? וועסט צעהאַקן די שינע און עס וועט ניט טויגן צום שווימען!

— זאָל עס גיין צום טייוול... — האָט מיט אַלע כחות יענער אַ זעץ געטאָן מיטן האַמער איבערן ראָד, ווי מען דער-לאַנגט אַ זאַך אַ זעץ שוין צום לעצטן מאָל.

דייווי האָט יענעם אַ כאַפּ געטאָן פאַרן האַנט און זיך גענומען אַמפּערן, נאָר מיט אַ מאָל האָבן זיי ווי דערפילט דעם טומל, וואָס האָט זיך געהאַט אויפגעהויבן אין „גריכנלאַנד" און זיך גענומען צוקוקן, און דאָ שרייען שוין יינגלעך פון דער ווייטנס און טייטלען אויף אַ מאַשין:

— אַ נעגערל פאָרט! אַ נעגערל פאָרט אויפן „באַמ-פער"! שלעפּט אים אַראָפּ!

. . . איז דער פירער דייווי געשטאַנען מיט זיין „גענג" און
זיך געעסקט אַרום אַן אויטאָמאָביל־ראָד

ווי דזשימי איז נאָר אַריינגעפאָרן אין „גריכנלאַנד", האָט ער דערזען, אַז מען שרייט עפּעס צו אים, און מען יאָגט זיך. אין אָנהייב האָט ער ניט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס מיינט, נאָר ווען ער האָט דערזען, אַז אַ האַנט פון אַ יינגל אויף „סקעיטס" גיט זיך אַ צי און וויל אים אַ כאַפּ טאָן דעם פוס, האָט ער אינסטינקטיוו צוגעכאַפּט און נאָך מער זיך צוגעדריקט צו דער מאַשין. און דאָ זעט ער פון אַלע זייטן לויפן יינגלעך און פון אַלע זייטן ציען זיך הענט, דריקט ער זיך אַלץ פעסטער אויף זיין זיץ צו דער מאַשין, ווי ער וואָלט אין גאַנצן זיך געוואָלט אין איר אַריינפרעסן.

דייווי און זיין „גענג" האָבן פאַרגעסן אָן ראָד. זיי זעען, אַז עס טראָגט זיך אַ טומל, און אין מיטן טומל דער באָס. ער האָט פלינק אויפגעכאַפּט אָפּגעריסענע ווערטער, צייכנס פון אויפגעהויבענע הענט און ער איז האַסטיק אַראָפּ פון טראָטואַר.

פאַרביי האָט זיך דורכגעטראָגן דער באָס, און באַלד די מאַשין מיט דזשימין.

— דייווי, לאָז ניט, לאָז ניט! — האָט זיין „קראַוד" גענומען ליאַרעמען.

דזשימי האָט איצט ווי דערפילט די געפאַר. עס שרעקט אים אַזוי דאָס ווייסע גרויסע יינגל, וואָס לויפט צו אים קרום פון

טראָטואַר. ער וואָלט שוין איצט בעסער געוואָלט אַראָפּשפּרינ-
גען, נאָר אינסטינקטיוו זעט ער דעם ראָד און דאָרטן דאָס ווייסע
פּינטעלע: בליץ-בליץ אַזוי האַסטיק-שנעל, און ער קאָרטשעט
זיך אין גאַנצן איין אויף זיין געפּערלעכן „סיט“, ווי מיט טויזנט
הענטלעך קלאַמערט ער זיך אָן דער מאַשין, און מיט דער
מאַמעס גרויסע אויפגעריסענע אויגן נעמט ער קינדיש רופן:

— ניין, ניין...

דייוווי האָט אים אַ פּאַק געטאָן פאַר אַ פּוס.

פּלוצלונג האָט זיך אין מיטן טומל אַריינגעשניטן אַ גע-
שריי פול מיט שוידער און טויטלעכן אַנגסט. דאָס האָט אַ
יידישע מאַמע פון מעדיסאָן סטריט דערזען ווי מען שלעפּט
אַראָפּ דעם שוואַרצינקן פאַרן פּיסל, ווי ער לאָזט זיך ניט, און
אָט, אָט פּלאָנטערט ער זיך איין אין ראָד, און אַרויסגעלאָזט
דעם אונמענטשלעך-מענטשלעכן געשריי.

אויף אַ רגע האָט זיך געדאַכט, אַז דער פאַרצווייפלטער
געשריי האָט איבערגעריסן און אָפּגעשטעלט די גאַנצע באַווע-
גונג פון דער ניו-יאָרקער גאַס, אויף די טראָטואַרן האָבן דורכ-
גייער זיך אומגעקוקט, זיך פאַרהאַלטן אַ סעקונדע — זען וואָס
דאָ איז. פון ביידע זייטן מויער, פון די רייען פענצטער, שטאָק
איבער שטאָק, האָבן גענומען זיך אַרויסשטעקן קעפּ.

אַ גלאַנציקע גרינע מאַשין מיט רויטע פּאַסן האָט מיט
איין מאָל, מיט אַ גרילץ פון די „ברעיקס“ זיך אָפּגעשטעלט. אַ
מאַן איז אַרויסגעשפּרונגען פון פאָדערשטן זיץ, און זיך געלאָזט

לויפן אויף צוריק. אין דער זעלביקער רגע איז שוין געוואָרן אַ געלאַף פון די טראָטוואַרן צום מיטן גאַס, וואו עס איז געלעגן אַ שוואַרצער פאַרבלוטיקטער יינגל, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין איין וויקלען און קאָרטשען, ווי ער וואָלט ניט געווען אַ מענטשלעך קינד, נאָר אַ צעטראָטן שלענגל.

דער מאַן פון מאַשין האָט אַ כאַפּ געטאָן דזשימין אויף די הענט:

— וואו איז דאָ אַ שפּיטאָל? — האָט ער צעשראָקן אַ פרעג געטאָן.

זיין פראַגע איז אָבער געווען איבעריק. פון אַלע זייטן האָט מען געשריען:

— גלייך אין „בית ישראל״ דאָ נאָענט.

איינער אַ יונגער בחור האָט גאָרניט פרעגנדיק, זיך גע-געבן אַ זעץ אַריין אין פראָנט-זיץ, אַ כאַפּ געטאָן דעם ראָד, און פייל פון בויגן געלאָזט די מאַשין צום שפּיטאָל.

פריער ווי געוויינלעך, האָט זיך דייווי מיט אַ שווער גע-
פיל אומגעקערט אַהיים.

דער פאַרצווייפלטער געשריי פון דער יידישער מאַמען האָט זיך ווי איינגעגעסן ביי אים אין די אויערן, געבליבן קלינ-גען און וויל גאָרניט אַרויס. אין יענער קליינער רגע, וואָס ער האָט אַראָפּגעשלעפּט דעם נעגערל, האָט ער נאָך געכאַפּט אַ קוק הינטער זיך, און עס שטייט אים נאָך פאַר די אויגן, ווי דער נעגערל האָט זיך געקאָרטשעט אויף דער ערד, געוויקלט זיך אין יסורים. דייווין האָט עס נאָך דער סומאַטאָכע ניט געלאָזט רוען, און אַן אומעטיקער און צעטראָגענער איז ער געקומען אין העלן טאָג אין שטוב אַריין.

— פילסט ניט גוט? — האָט אים די מאַמע אַ פרעג געטאָן.

— גאָרניט, — האָט ער קורץ געענטפערט.

דייווויס פאָטער איז געקומען פון דער אַרבעט, זיך באַ-גריסט. דערזען, אַז דייווי איז שוין דאָ, האָט ער אַ זאָג געטאָן:

— ביסט שוין דאָ? אַבי איך האָב דיך געזוכט אויפן גאַס.

— עסן איז פאַרטיק, — האָט זיך אָנגערופן די מאַמע, — איך האָב מורא, אַז אים איז עפּעס, כאָטש ער זאָגט, אַז ס'איז גאָרניט. ווייסט דאָך זיין נאַטור.

— דייווי, דיר איז עפּעס?

— ניין, פּאַ.

רופט זיך אָפּ די מאַמע:

— אָט, וואָס ער זאָגט! אַזאַ שיינער וועטער, און שוין שעהן אַז ער איז אין שטוב.

— אַז ער זאָגט ניט, איז מסתמא גאָרניט, ער איז ניט קיין בייבי, אַ דערוואַקסענער יינגל... אוי, איך מאַמעס! — האָט ער ווי צו זיך אַליין געזאָגט אויפן קול.

דער פאָטער האָט זיך געוואַשט ביים „סינק" מיטן האַנ־טעך און גערעדט אין שטוב אַריין:

— איך האָב איצט אַזוינס געזען, וואָס איך האָב נאָך אין מיין לעבן ניט געזען...

— וואָס? — איז די פרוי געוואָרן נייגעריק.

— כ׳גיי דאָ פאַרביי דעם שפּיטאָל, איך זע אַ רעדל מענטשן ביים אַריינגאַנג, פאַרשטיי איך שוין, אַז ס׳איז אַן „עקסידענט". מסתמא געבראַכט אַן איבערגעפאָרענעם. ניט קיין נייס. „דער אויטאָמאָביל איז געוואָרן דער מאָדערנער מלאך המות", — דערמאָנט זיך דער פאָטער אַ קעפּל פון אַ יידישער צייטונג און רעדט עס אַרויס אין דער הויך, — כ׳קום צו, דערלאַנג אַ קוק און זע אַזוינס וואָס איך האָב נאָך אין מיין לעבן ניט געזען, און וואָלט גאָר ניט געגלויבט, ווען איך זע עס ניט מיט מיינע אייגענע אויגן.

— דערציייל שוין! — רעדט אַרויס אַ ביסל צעשראָקן די מאַמע.

— כ׳זע צווישן דעם רעדל מענטשן אויף די טרעפּ פון שפּיטאָל זיצט אַ שוואַרצע און יאָמערט, וויינט אויפן קול,

רייסט זיך די האָר פון קאָפּ, ברעכט זיך די פינגער, קנייפּט זיך, ווי זי וואָלט וועלן אַרויסרייסן פון זיך שטיקער פלייש און הערסט, יעדער קנייטש אויף איר פּנים, די הויט אויף די הענט ציטערט. גאָר פּשוט די הויט אויף די הענט...

— וואָס האָט געטראָפן?

דייווי האָט זיך אַ הייב געטאָן פון אָרט און בלייך געוואָרן.

— אין אָנהייב האָב איך געמיינט אַ משוגענע און דער עולם שטייט אַרום איר, אָבער זי האָט געהאַלטן אין איין קלאָגן אויפן קול:

„זוניו"...

„מיין איינציקער".

„מיין טייערער".

„מיין יינגל".

אַז עס האָט פאַרכאַפּט ביים האַרצן און אַ פרעג געטאָן, וואָס דאָס איז? ערשט, עס ווייזט זיך אַרויס, אַז היינט בייטאָג, דאָ ניט ווייט, האָבן „לויפערס" אים געשלעפט פון אַ מאַשין, און ער איז איבערגעפאָרן געוואָרן...

— אויף טויט? — האָט די מאַמע אין איין אָטעם אַ פרעג געטאָן.

דייווי האָט אַ ציטער געטאָן.

— מען ווייס ניט.

— אַן איין-איינציקער! — באַדויערט די מאַמע, — אָבער וואָס זיצט זי אויף די טרעפּ, פאַר וואָס ניט אינווייניק?

— דאָס האָב איך אויך געפרעגט. ווייזט זיך אַרויס, אַז זי האָט אַזוי אָנגעגעבן אין שפּיטאָל, אַז מען האָט זי געמוזט

אַרויספּירן. אַ ברירה האָבן זיי געהאַט. אָבער אַזאַ צער, אַזאַ צער האָב איך נאָך ניט געזען, — רעדט דער פֿאָטער, ווי ער וואָלט זי נאָך געזען פֿאַר די אויגן, — אַבי מען זאָגט יידישע מאַמעס...

— וואָס מיינסטו, קנאַפּ פֿאַלן מיר איין די בלוטן צוליב דייווין? ...

דייווין איז געוואָרן היים. ער האָט אָנגעהויבן פֿילן, ווי דער אָרט ברענט אונטער אים און מורא געהאַט צו קוקן אויף טאַטע-מאַמע.

און ווייסטו, וואָס איך וועל דיר זאָגן, — זעצט זיך איין דער פֿאָטער ביים טיש און נעמט זיך צום עסן, — ווען עס וואָלט ניט געווען אַ שוואַרצער, וואָלטן אים די ווייסע ליפּערס ניט אַראָפּגעשלעפּט.

דייווי האָט געהאַט צוגעטראָגן אַ שטיקל ברויט צום מויל און עס אַראָפּגעלאָזט צוריק.

— אָ, וואָס דו רעדסט, קנאַפּ שלעפֿן זיי איינע די אַנדערע? דו, שטענדיק מיטן סאָציאַליזם... — זאָגט די מאַמע.

— וואָסי, ניט אמת?

דייווי האָט געוואוסט, אַז דער פּאַ האָט אָנגעהויבן, וועט ער שוין וועגן דעם ריידן. פּאַ איז אַ „סאָשעליסט" און רעדט שטענדיק אַזוי. די מאַמע וועט זיך מיט אים אַמפּערן. אַן אַנדערש מאָל האָט ער עס ניט ליב, איצט וויל ער זיי זאָלן זיך פֿאַררייִדן. אָ, ווען ער קען שוין אַוועק פֿון שטוב...

— וואו גייסטו, דייווי? האָסט דאָך עפּעס גאָרניט געגעסן?

— ערנסט, פּאַ, איך וויל ניט מער, כ'וויל זיין אין גאַס.

דייווי איז אַרוים אין גאַס און מיט עקשנות געטראַכט, אַז ער איז ניט שולדיק: יענער האָט זיך ניט געלאָזן אַראָפּ-שלעפּן. וואָלט ער זיך געלאָזן, וואָלט גאָרניט געווען, — ער וואָלט אים אויף די הענט אונטערגעכאַפּט, און פּאַ איז ניט גערעכט, מיט אַ ווייסן וואָלט ער אויך געטאָן דאָס אייגענע... און כאַפּט זיך פּלוצלונג: וואָלט ער מיט אַזאַ קליין, ווייסן יינגל טאַקע אויך געטאָן דאָס אייגענע?

פאַר וואָס גייט ער צום שפּיטאָל, וואָס האָט ער דאָרט צו טאָן? בעסער ניט גיין דאָרטן. ער בלייבט שטיין און גייט ווייטער צום שפּיטאָל. אָט זעט ער שוין דעם געזעמל מענטשן ביים אַריינגאַנג. דאָס מוז זיין, וואָס פּאַ האָט דערציילט. ער בלייבט ווידער שטיין, און מיט אַ מאָל, ווי ער וואָלט געוואָלט באַווייזן, אַז עס אַרט אים ניט, איז ער האַסטיק צוגעגאַנגען.

אויפן טרעפּ האָט ער באַלד דערזען די שוואַרצע. דאָס איז „זיין" מאַמע האָט ער אַ קלער געטאָן.

אַרום זיך האָט ער דערהערט פראַגעס און ענטפערס. דער עולם האָט זיך געהאַלטן אין איין בייטן. דאָס האָט מען געענטפערט די אָנגעקומענע:

„איבערגעפאָרן".

„אויף טויט?"

„זיצט שוין שעהן".

„שמייסן וואָלט מען זיי באַדאַרפט".

אָבער די אַלע רייד זיינען פאַרביי זיינע אויערן. ער האָט ניט געקענט אָפּרייסן זיין קוק פון דער שוואַרצער. איצט איז

זי שוין געזעסן אַ צוגעשטילטע, אָבער נאָך אַלץ אין שטילן יאָמער געזעדט :

„זוניו".

„מיין יינגל".

„כ׳וועל דיך שוין מער ניט זען".

אירע יאָמערדיקע רייד האָבן אים מאָרנע אַ צופּ געטאָן ביים האַרצן. אים האָט זיך פאַרוואָלט צוגיין צו איר און זאָגן : הער אויף, איך בין דאָס דער יינגל, וואָס האָט אים אַראָפּגע־שלעפּט, נאַ, טו מיט מיר וואָס דו ווילסט, אָבער „פאָר גאָדס סייק", הער אויף. ער איז אָבער געשטאַנען ווי אַ צוגעשמידטער און בלויז געקוקט, געקוקט.

מיט אַ מאָל האָט זיך די טיר אין שפּיטאָל געעפנט. אַ יונגער „אינטורין" אין ווייסן כאַלאַט האָט זיך באַוויזן. באַ־טראַכט אַ ווײַלע דעם געזעמל מענטשן, געכאַפּט אַ קוק אויף דער יאָמערדיקער שוואַרצער. זי אויפגעהויבן און אריינגע־פירט אינעווייניק.

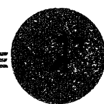
„זעט, מען האָט זי אַריינגענומען". — האָט זיך אויפגע־הויבן אַ גערייד.

„צו נעמען בלוט", — האָט איינער אין עולם אַ זאָג גע־טאָן, — „אַ נוירס האָט געזאָגט, אַז מען זוכט אַ פּאָר מענטשן צו נעמען בלוט".

דייוויז האָט אַ קלאַפּ געטאָן אין האַרצן. ער האָט אפילו אַ רגע ניט געטראַכט. עפּעס האָט ער אין עקשנות אַ בייג געטאָן דעם קאָפּ, ווי ער וואָלט דאָ געגאַנגען האָבן אַ „פאַיט" מיט אימעצן, מיט האַרץ אַן עפן געטאָן די טיר און אַריין אין שפּיטאָל.

... און זי האָט אין יאָמער גערעדט: — זוניו, כ'וועל דיך
שוין מער ניט זען

דייווי האָט, דוכט זיך, גוט געקענט דעם שפּיטאָל, די גאַנצע לאַנגע געביידע אַרום, פּונקט ווי אַ גוט-באַקאַנטן מענטשן אין גאַס. אָבער ווי ער האָט איבערגעטראָטן דעם שוועל און אַריין אינעווייניק, האָט אויף אים אַן אָטעם געטאָן מיט פרעמדקייט, ווי ער וואָלט גאָר דעם שפּיטאָל פון דרויסן ניט געקענט.

אין שפּיטאָל האָט שוין געברענט די עלעקטריק, און באַגעגנט האָט אים אַ פרעמדע וועלט און אַ פרעמדער ריח, — דער מאָדנער שפּיטאָל-ריח. אים האָט אַ בליץ געטאָן אַ גע-דאַנק, צי זאָל ער ניט אַרויס צוריק, אָבער געפילט, אַז צוריק וועט ער שוין ניט. האָט ער זיך אַרומגעקוקט אויף דער יונגער טעלעפאָן-מיידל ביים „סוויטש", צי זאָל ער איר ניט זאָגן, אָבער באַלד באַשלאָסן, אַז זי איז נאָך אַ „בעיבי" — ניטאָ וואָס צו ריידן צו איר, און ווען ער האָט דערזען אַן עלטערע נוירס אין פענסנע אַרויסקומען פון עלעווייטאָר, איז ער צו איר צוגע-גאַנגען.

— וואָס דאַרפסטו?

— בין געקומען געבן בלוט.

די נוירס האָט ניט פאַרשטאַנען וואָס ער רעדט.

— וואָס, וואָס דאַרפסטו?

— געבן בלוט פאַרן שוואַרצן יינגל.

די עלטערע נוירס האָט ערשט איצט ווי ניט פאַרשטאַנען, וואָס ער וויל, ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן און געבליבן קוקן אויף אים. דאָס האָט דייווין אַ ביסל צעמישט.

— ווער האָט דיך געשיקט אַהער?

— בין אַליין געקומען.

— אַליין געקומען געבן בלוט פאַר אַ שוואַרצן יינגל? — האָט זי איבערגעפרעגט מיט שטוינונג.

— יע.

— מיס, — האָט די נוירס אין די פּענסנע אַ רוף געטאָן, און זיך אַ קער געטאָן צום „סוויטש", — זייט אַזוי גוט און פאַרבינדט מיך מיט דר. קאָן.

— דר. קאָן? — האָט די נוירס גערעדט אין טעלעפאָן, — אַ זאַך וואָס האָט צו טאָן מיט אייך. אַ ווייסער יינגל איז געקומען געבן בלוט פאַרן נעגער-יינגל, וועמען איר האָט פריער איינבאַנדאַזשירט די ריפּן. וואָס פאַר אַ יינגל פרעגט איר? זעט אויס אַ יידישער . . . ביסט דאָך אַ יידישער? — האָט זי אַ פרעג געטאָן אין מיטן שמועס דייווין. — יע, אַ יידישער. ביזנעס? ניין. ווייזט אויס, אַז ניט. אַליין געקומען? יע. איך פאָר שוין אַרויף מיט אים צו אייך.

דייווי איז שוין איצט געשטאַנען רואיק און גלייכגילטיק. עפּעס איז אים אַראָפּ אַ משא פון דער נשמה, און געוואַרט וואָס עס וועט זיין.

ווען זיי זיינען אַרויפגעפאָרן צו דר. קאָן איז ער זיי גע-
קומען אַנטקעגן. אַן עלטערער, אַ גרויליעכער, האָט ער עפּעס
אַזוי שאַרף און קרומלעך געקוקט און קורץ און גיך אַ פרעג
געטאָן:

— וואָס פאַר אַ געשיכטע?

— געקומען געבן בלוט פאַרן נעגערל. פרעגט אים,
דאָקטאָר.

— וואָס פאַר אַ בלוט? — האָט דער דאָקטאָר בייז אַ
וואָרטשע געטאָן.

— ווער האָט דיך געשיקט אַהער? — האָט דר. קאָן אָנ-
געהויבן.

— אַליין געקומען.

דר. קאָן האָט ווי ניט געהערט דייוויס ענטפער און ווי-
טער גיך און כעסיק אָנגעהויבן ריידן אין יידיש:

— טאַטע-מאַמע געשיקט... אַ נייע פּרנסה ביי יידן;
שיקן יונגע קינדער בלוט געבן...

דייווי האָט איצט פאַרשטאַנען, וואָס דער דאָקטאָר מיינט,
און קורץ אַ זאָג געטאָן:

— דאָס האָב איך אים אַראָפּגעשלעפּט פון מאַשין...

דער דר. קאָן האָט זיך פאַרהוסט, ווי ער וואָלט זיך פאַר-
שטיקט מיט אַ וואָרט.

— וו-אָ-אָ-ס ? — האָט ער אויסגעצויגן און דירעקט אָנגע-שטעלט זיין בליק אויף דייווין.

דייווי האָט איצט געקוקט דעם דאָקטאָר גלייך אין די אויגן, ווי איינער זאָגט, וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר? און מיט עקשנות אַרויסגערעדט:

— יע, איך האָב אים אַראָפּגעשלעפּט.

דר. קאָן האָט זיך איצט ווי צעשריען:

— פריער וועסטו אַראָפּשלעפּן, נאָך דעם וועסטו קומען געבן בלוט. שמייסן, קאַטעווען דאַרף מען אייך. און וואָס איז דאָס פאַר אַ געשעפטן, זיך אָנהענגען אָן מאַשינען און אַראָפּ-שלעפּן! . . .

דר. קאָן האָט זיך אַ ביסל באַרואיקט, אָבער נאָך אַלץ גיך און האַרט גערעדט:

— ווייסט ווי אַזוי מען גיט בלוט? ווייז דיין האַנט. זעסט, מען וועט דיר דאָ איינשניידן דעם אָדער . . . דו ווייסט, אַז דאָס טוט וויי? — האָט ער געמאַכט אַ שטרענגן פּנים.

— איך ווייס.

— און ווילסט זיך לאָזן?

— יע.

— וואָס וועט דיין טאַטע-מאַמע זאָגן?

— זיי טאָרן ניט וויסן.

בײַ דר. קאָן האָט זיך מיט אַ מאָל דער גאַנצער אױס-דרוק געביטן. אין די שאַרפע אױגן האָט אַ בליץ געטאָן אַ מילדקײט און אַ צופרידנקײט. ער האָט איצט שטיל אַ רוף געטאָן צו דײװין:

— קום מיט מיר.

מעכאַניש איז אים דײװי נאָכגעגאַנגען.

דר. קאָן האָט אים אַרײַנגעפירט אין אַ „װאָרד”. דײװי האָט דערזען רײען בעטלעך מיט קינדער פון פאַרשײדענעם עלטער אױף זײ. דר. קאָן האָט אָנגענומען דײװין פאַרן אַקסל און אים צוגעשטופּט צו אַ בעטל.

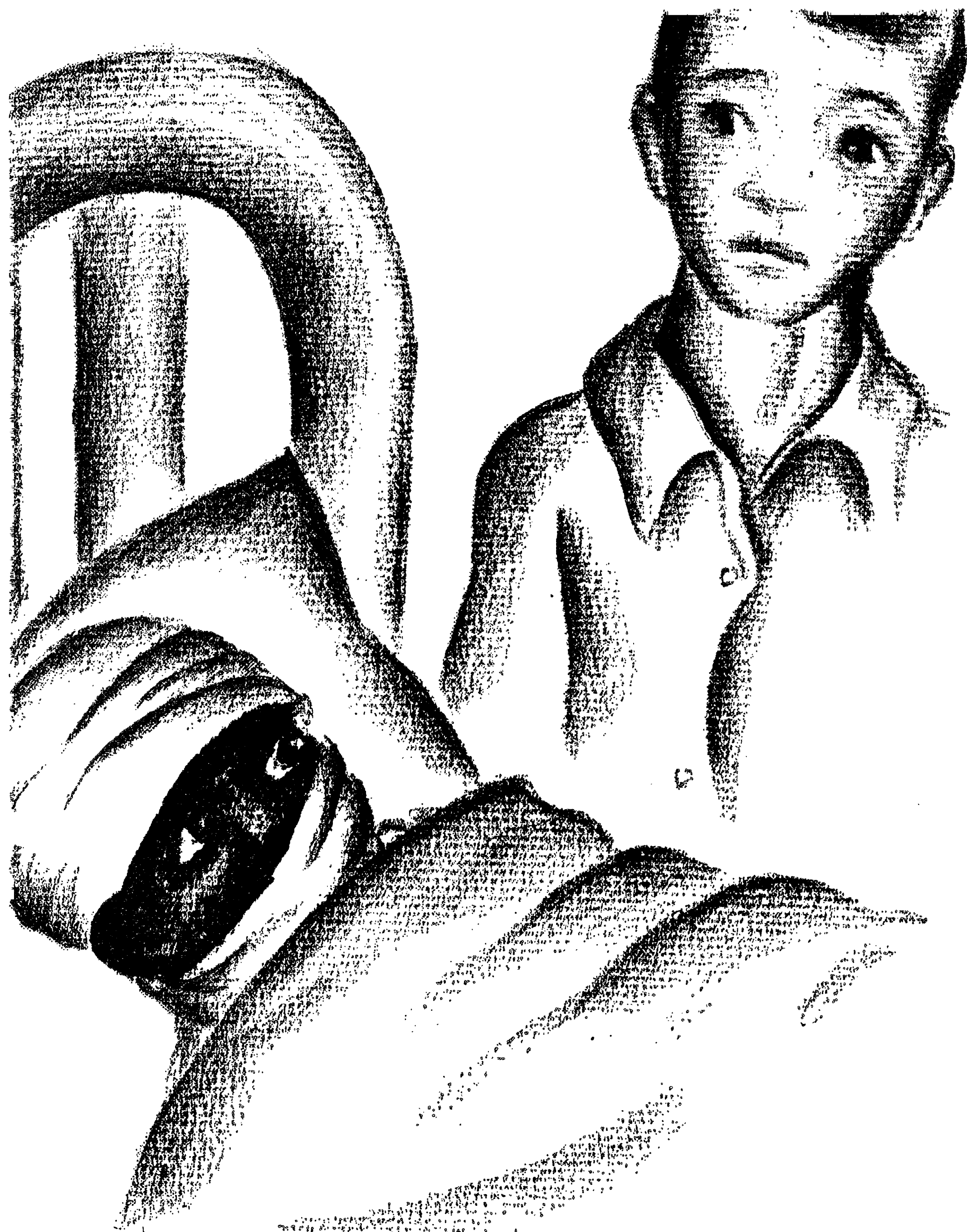
— דערקענסט?

אױף דעם בעטל, אױף אַ װײַסן קישן איז געלעגן אַ שװאַרץ קעפּל, דורכגעשניטן מיט װײַסע באַנדאַזשן. מען האָט כמעט דעם פּנים ניט אַרױסגעזען, נאָר צװײ גרױסע אױפגעריסענע אױגן האָבן אַרױסגעקוקט.

— זעסט, װאָס דו האָסט געטאָן?

דײװין האָט פאַרכאַפּט דער אָטעם.

— נו, גוט, — האָט דר. קאָן פּלוצלונג אָנגעהױבן רײדן אױסערגעװײנלעך פרײַנדלעך, — חרטה איז אַ גרױסע זאַך, אָבער נאָך אַ מאָל זאָלסטו מיט קײנעם אַזױ ניט טאָן. בײַ אַזעלכע ייִנגלעך װי דו נעמט מען קײן בלוט ניט. ער דאַרף

...טוט ווי?

ניט קיין בלוט, — האָט ער אַ ווייז געטאָן אויף דזשימין, — ער וועט געזונט ווערן, אָבער נאָך אַ האָר וואָלט ער געשטאָרבן. נו, גיי אַהיים און זיי אַ וואויל בחורל . . .

דייווי האָט אָנגעהויבן אַרויסגיין פון „וואָרד״, נאָר פּלוצלונג זיך אומגעקערט, צוגעגאַנגען צו דזשימיס בעטל, מיט די פינגער זיך צוגערירט פאָרזיכטיק צום אויבערדעק און אַ פרעג געטאָן:

— טוט וויי?

דאָס שוואַרצע קעפּל מיט די אויפגעריסענע אויגן האָט זיך אַ ריר געטאָן אויף:

— יע.

— האָסט באַדאַרפט זיך לאָזן אַראָפּשלעפּן, — האָט דייווי ווייטער שטיל אַ זאָג געטאָן, — איך האָב ניט געמיינט...

דייווי האָט געוואָלט נאָך עפּעס זאָגן, נאָר ניט געפונען קיין ווערטער, האָט ער זיך אויסגעדרייט און מיט פאַמעלעכע טריט אַרויס פון „וואָרד״.

דר. קאָן איז געשטאַנען און דאָס צוגעקוקט.

קאַטאַלאָג פון ביכער אַרויסגעגעבן
פון בילדונגס-קאָמיטעט פון
אַרבעטער-רינג

שלום עליכם: **דאָס מעסערל**, צווייטע אויפלאַגע, קאָליר־לירטע בילדער קונסט־אויסגאַבע, געבונדן,—25 סענט.

מאַני לייב: **וואונדער איבער וואונדער**, לידער מעשהלאך און באַלאַדן, אילוסטרירט, 160 זייטן, שטאַרק געבונדן—50 סענט.

מאַני לייב: **אַ מעשהלע אין גראַמען פון דריי זין מיט אַ מאַמען**, אילוסטרירט אין אַ סך קאָלירן, געבונדן, — 50 סענט.

נפתלי גראָס: **דעבס ביאָגראַפיע**, מיט אַ סך פאָטאָגראַפיעס, געבונדן, — 25 סענט.

נפתלי גראָס: **מעדעם, ביאָגראַפיע**, רייך אילוסטרירט, שיינער איינבונד, — 40 סענט.

נפתלי גראָס: **בילדער פון יידישן אַרבעטער לעבן.** גרויסער פאָרמאַט, אַ סך האָלצשניטן, קונסט־אויסגאַבע, — 60 סענט.

יודל מאַרק: **אַלע מאַמעס זיינען שיין**, צווייטע אויפלאַגע, אילוסטרירט, געבונדן, — 25 סענט.

נ. כאַנין: **בערעלע.** רייך און קאָלירפול אַרויסגעגעבן, שיינער איינבונד. — 60 סענט.

מ. אָשעראָוויטש: **קאָלאָמאָן וואָליש**, די געשיכטע פון אַ קעמפער. אַ סך בילדער, געבונדן. — 30 סענט.

נחום יוד: **ליכטיקע מינוטן**, רייך אילוסטרירט, גרויסער פאָרמאַט, שטאַרקע איינבונד, 160 זייטן,—50 סענט.

מיכל געלבאַרט: **לאָמיר זינגען**, לידער־זאַמלונג פון 113 לידער, די מערסטע מיט נאָטן, 160 זייטן, צווייטע אויפלאַגע, האַנטיקער פאָרמאַט, — 15 סענט.

י. קאַמינסקי: **גייט אַ הינדעלע קיין בראָנזוויל.** אָריגינעלע און קאָלירפולע אילוסטראַציעס, קונסט־אויסגאַבע. — 25 סענט.

ל. וויינער: **כאָרן זינגען.** 15 לידער אַראַנזשירט פאַר כאָרן. 110 זייטן, גרויסער פאָרמאַט. — $1.00.

ח. בעזפראזוואני: **יידן אַמאָל און היינט.** א טעקסט־בוך פאַר יידישער געשיכטע, 286 זייטן. אַ סך מאַפּעס, בילדער. שטאַרק געבונדן. — 90 סענט.

י. קאַמינסקי: **איך לערן זיך יידיש.** אַ טעקסט־בוך פאַר אָנפאַנגער, 112 זייטן, גרויסער פאָרמאַט, רייך אילוסטרירט מיט אַ סך קאָלירן. שיינער איינ־בונד. — 55 סענט.

ח. בעזפראזוואני און ז. יעפרויקין: **מיין שפּראַכבוך.** טעקסט־בוך פאַרן צווייטן לערנגיאָר, 196 זייטן, רייך אילוסטרירט אין עטלעכע קאָלירן. שיינער איינ־בונד. — 60 סענט.

פּאָרטרעטן פון ב. וולאַדעק און י. ליעסין, גרויסער פאָר־מאַט—40 סענט א בילד.

קולטור און דערציאונג. חודש־זשורנאַל פאַר שול און היים, יערליך, — $1.00.

קינדערצייטונג. חודש־זשורנאַל פאַר די קינדער פון די שולן, שיין אילוסטרירט אין עטלעכע קאָלירן, 16 זייטן, אינטערעסאַנט אויך פאַר גרויסער. — יערליך. — $1.00.

פון אַנדערע פאַרלאַגן:

נ. כאַנין: **סאָוועט רוסלאַנד**, איינדרוקן פון אַ באַזוך, צווייטע אויפלאַגע, 264 זייטן, שיין געבונדן, — 50 סענט.

נ. גראַס: **מעשׂות**, דעלוקס אויסגאַבע, רייך אילוסטרירט. שיינער איינבונד, — 60 סענט.

דוד ראַדין: **ווינקאַ־ווינקעלע**, מעשהלעך אין פערז, אי־לוסטרירט, שיין געבונדן. — 40 סענט.

י. מעצקער: **טאַטי און טאָלי**, דערציילונג. 160 זייטן, מיט אָן אַ שיעור פּרעכטיקע האָלצשניטן, שטאַרקער איינבונד. — $1.00.

ל. לאַסאַווין: **צו דער זון**, דערציילונגען, אילוסטרירט, שיינער איינבונד, 128 זייטן. — 75 סענט.

די פּרייזן זיינען אַחוץ פּאָרטאָ.